

Llengua catalana: la fi de la resignació com a programa de futur

VÍCTOR ALEXANDRE

Un dels reptes més grans que haurà de superar el nou govern de Catalunya en aquesta legislatura és el de la llengua. Especialment Esquerra Republicana. El 7 de gener del 2003 va acabar el període de cinc anys establert per la Llei de Política Lingüística de 1998 perquè les empreses s'adaptessin a la norma segons la qual la senyalització i els cartells d'informació general de caràcter fix, així com les ofertes de serveis dels establiments oberts al públic, han d'estar redactats, almenys, en català. Tot i això, cap empresa contraventora no va ser sancionada l'any 2003. I és que els autors de l'esmentada llei ja van dir públicament que no tenien la més mínima intenció de fer-la complir. Va ser un greu error, certament. Un error que els ha costat la pèrdua de la Generalitat i que ha afavorit el desacomplexament de tots aquells que s'oposen a la normalització de la llengua catalana. Fixem-nos que cada cop són més nombroses les situacions de conflicte lingüístic i les agressions (de moment, verbals) a catalans que exigeixen ser atesos en la llengua pròpia del país. I és que fins ara la pau lingüística a Catalunya només ha estat possible mentre una de les parts, la catalana, ha acceptat que tenni menys drets (pel sol fet de ser catalana) que l'espanyola. A partir del moment en què això ha començat a canviar, la pau ha mostrat la fragilitat dels elements que la bastien. Cosa que ens diu el que ja sabíem: que tota presa de consciència, ja sigui individual o col·lectiva, aboca, inevitablement, a la confrontació entre la reivindicació d'uns drets i la resistència d'uns privilegis.

La decisió de Josep-Lluís Carod-Rovira de fer que la Direcció General de Política Lingüística passés a dependre de la conselleria en cap, és a dir, sota les seves ordres directes (circumstan-

Víctor Alexandre, per la presència del català a Europa.

cialment en poder de la conselleria d'Ensenyament arran de les converses de pau de Carod amb ETA), ja va indicar la voluntat de fer complir la llei en aquesta matèria. De fet, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya ja ha anunciat que sancionarà amb multes d'entre 12.000 i 300.000 euros els mitjans que no emetin un 25 % de música cantada en català. Si tenim en compte que França, amb tots els atributs d'un Estat, imposa un percentatge d'un 40 % en francès, no ens serà difícil copsar la importància que té per al català l'aplicació de la llei.

Haurem d'estar amatents perquè, tot i que és innegable que n'ha augmentat el coneixement, de què serveix a la llengua ser coneguda pel 97 % dels habitants del país si, com informa el Grup Català de Sociolingüística, només un 6 % l'usa amb desacomplexada nor-

malitat i només un 9 % no acostuma a subordinar-se a la llengua dominant? Aquestes xifres tan baixes són el resultat d'una política que ha estat incapaç de fer del català una llengua insubstituïble a Catalunya, que és el rang, com sabem, que ha de tenir tota llengua en el seu territori natural. Com indica Carme Vila en un estudi per a la Universitat Oberta de Catalunya, «en tots els territoris on el català és llengua pròpia una persona pot viure prou còmodament sense ni tan sols entendre el català»¹.

El balanç, per tant, no pot ser més preocupant: ultrapassat el llindar del segle XXI, la llengua catalana s'ha convertit en una llengua incòmoda, innecessària i, a vegades, irritant. Cosa comprensible, tenint en compte que la llengua catalana no és imprescindible per a viure a Catalunya; i una llengua que no és imprescindible desapareix, com han desaparegut o s'han atrofiat atributs humans que en una altra època eren vitals. N'hi ha prou de fer un paral·lisme de caràcter etològic amb la conservació de les espècies per a comprendre que una llengua d'ús rudimentari és una llengua abocada a la mort. En terminologia biològica, rudimentari significa en procés de degradació amb pèrdua de la funció primitiva. Per entendre'ns, un òrgan rudimentari és una romanalla que la selecció natural ja no ajuda a mantenir. Rudimentari és, per exemple, l'apèndix dels humans. Doncs bé, l'ús rudimentari de la llengua catalana hauria d'amoinar-nos seriosament, perquè, només gaudint de la condició d'espècie protegida, aconseguirem que sobrevisqui a la voracitat dels seus enemics.

El llenguatge i l'escriptura són dues creacions sense les quals es fa difícil imaginar la nostra evolució cultural. El primer ens ha permès d'explicar fets, argumentar idees o donar ordres sense necessitat d'haver de recórrer a la demostració, com fan els animals. La segona ha modificat la nostra manera

1. Carme Vila, *Llengua catalana I. Situació actual del català*, Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

de transmetre, dipositant en arxius i biblioteques tot el saber i l'experiència aconseguits. Res d'això no hauria estat possible sense la nostra capacitat d'adaptació a l'adversitat. Malauradament, no sembla que aquest sigui el cas de la llengua catalana. El seu hàbitat natural, els Països Catalans, és avui un territori hostil dominat per una altra llengua, l'espanyola, els atributs polítics, socials i militars de la qual amenacen obertament, no ja la seva normalitat, sinó la seva supervivència. Les agressions que feliçment ha superat en altres contextos històrics són un joc d'infants comparades amb els reptes que ara l'assetgen. El progrés tecnològic avança molt més ràpidament que la intel·ligència, i, dins d'aquest avenç, l'espai per a la diversitat serà cada cop més petit. Tendim al pensament únic, a una consciència única, a un món interconnectat que sentirà, pensarà i s'expressarà en xarxa. Tendim, en definitiva, a l'extinció de les diferències. És un futur inquietant, no hi ha dubte, però encara pot ser-ho més el procés per arribar-hi. Em refereixo a la possibilitat que es desfermi entre els poderosos una lluita sagnant per imposar el seu model de sentiment, de pensament, de consciència i de llengua. N'hi ha prou de donar un cop d'ull a la història per a veure que tots els canvis socials importants del nostre planeta han tingut un cost elevat en vides humanes.

En aquest sentit, la història d'Espanya resulta altament preocupant, perquè, a diferència de la nostra, la seva no és una història basada en el pacte i en el respecte a la diferència, sinó en la terra cremada i en els fets consumats. Una història feta de victòries armades, no pas d'aliances entenimentades. Espanya només ha vençut, mai no ha convençut. Talment com si es tractés d'un comportament instintiu predeterminat, és a dir, un factor innat de la seva conducta, continua reafirmant-se per mitjà de l'aniquilació de la diferència. El seu complex d'inferioritat és tan elevat –si és que la inferioritat pot ser elevada–, que la diferència l'ofèn. «Ens tenen por», deia Màrius Sampere en un magnífic article a l'*Avui*, «una por patolò-

gica, potser ancestral»². I tenia raó. Sembla una por filogenètica, irrefrenable, davant la més mínima manifestació de catalanitat.

Mani qui mani a Madrid –caldria que els catalans ho interioritzéssim–, el conflicte entre Catalunya i Espanya persistirà, perquè la segona no pot admetre l'existència diferenciada de la primera. D'aquí la virulència del seu comportament, d'aquí l'agressivitat

coneguda arreu del món pel seu nom autèntic esdevindria una Catalunya altament cohesionada i pràcticament imbatible.

És trist que un poble negui a un altre el dret a representar-se a si mateix, però així és Espanya: un país acomplexat que respon fil per randa als dictats més primaris de la naturalesa; submís amb els poderosos i despòtic amb els febles. La guerra de l'Iraq i l'afer de

l'illot Perejil ens han ofert un exemple ben il·lustratiu de l'actitud espanyola en ambdós sentits.

«I què podem fer, si nosaltres també som febles?», pensarà algú. «Doncs no, no som febles. Catalunya no és feble, Catalunya creu que és feble. Són dues coses molt diferents. És la falta de confiança en les nostres possibilitats el que ens fa febles. I això val igual tant per a les persones com per als pobles. Catalunya ha tingut la mala sort de tenir com a veïns dos pobles que han rivalitzat

en el seu intent d'esborrar-la del mapa; però, tot i això, encara existeix. Existeix Catalunya i existeix la seva llengua. N'hauríem d'estar orgullosos. Si ho tinguéssim present més sovint, l'actitud submissa que hem mantingut aquests darrers anys davant la prepotència espanyola es transformaria en una fermesa tan irreductible com seductora.

La victòria de la societat civil

Ho va dir no fa gaire José Blanco en qualitat de secretari d'organització del PSOE: «El Partit Socialista no pensa reconèixer Catalunya com a nació en cap cas.» No el podem pas acusar d'ambigu. El que el senyor Blanco no sap –i molts catalans tampoc– és que el PSOE no és ningú per a reconèixer Catalunya com a nació, perquè Catalunya ja era una nació molts segles abans que el PSOE fos un partit i Espanya una nació. Si la majoria de catalans en tinguessin plena consciència i l'anterior govern català, a través de l'escola, s'hagués preocupat de transmetre-ho als més joves, les paraules del senyor Blanco no passarien de ser l'estirabot d'un ignorant. El problema és que, com va denunciar l'any passat l'Assemblea de

Escut de la vila de Moia esculpit en una pedra cantonera de l'església parroquial moianesa.

Foto: R.S.

amb què reacciona contra tot allò que interpreta com un qüestionament de la seva autoritat. I aquest és el problema, que no té més autoritat que la que ella mateixa s'atribueix. Per això reacciona amb malignitat quan veu amenaçada aquesta falsa autoritat, ja sigui com a resultat d'unes eleccions o d'un hipotètic referèndum en un dels territoris que vol eternament subordinats. No cal dir que això complica molt la via del diàleg, perquè Espanya no considera cap agressió els seus atacs legislatius a Catalunya sinó una reacció merament defensiva. N'hi ha prou de posar-se en la seva pell per a entendre-ho. No poden admetre l'existència de la nació catalana, perquè això suposaria admetre, indefectiblement, la inexistència de l'Espanya que els seus llibres d'història s'esmercen a consagrar. És ben senzill: el reconeixement d'una realitat impossibilita l'existència de l'altra. Això explica per què Espanya viu com una amenaça tota demanda catalana d'autorepresentació, ni que sigui simbòlica –veu pròpia i oficialitat de la llengua a la Unió Europea, seleccions nacionals, relacions internacionals...–, ja que els símbols tenen un gran poder de cohesió, i una Catalunya

2 Màrius Sampere, *Crítica de la raó impura. Miscel·lània, Avui*, 2-1-2003.

Professors de Geografia i Història de Secundària, de 54 centres públics i 90 de privats analitzats, només 16 dels primers i 15 dels segons imparteixen Història de Catalunya. És a dir, que, d'un total de 144 centres, només 31 ensenyen als alumnes la història del seu país. Certament vergonyós. Vergonyós però també il·lustratiu, perquè serveix per a mostrar-nos els fonaments del desarmament moral i de la somnolència que patim. «Fa segles que estem en crisi, en reincent de cadència», diu encertadament Víctor Castells³. Sí, i, com comentàvem abans, ens n'hem sortit, però una cosa és el passat i una altra el futur. I el futur ja és aquí. Si la nostra presa de consciència continua avançant a un ritme més lent que la tecnologia, no serem a temps de defensar aquesta única i insubstituïble manera de ser, de sentir, de pensar, d'enraonar i, en definitiva, d'entendre el món que anomenem identitat catalana.

Queda clar que no estem parlant d'una consciència merament folklòrica o sentimental, sinó d'una consciència veritablement nacional, convinguda dels seus drets i disposada a lluitar per ells fins al límit que permet el seny dels pobles civilitzats. S'imposa, per tant, la desobediència cívica. Una desobediència cívica que compti amb l'empara del govern de Catalunya, una desobediència cívica que posi el dit al lloc més dolorós de la nafra: la caixa. El doblatge al català de *Harry Potter* és una victòria de la societat civil i un fracàs de la gestió política, i la derrota espectacular que hem infringit a Leche Pascual ens hauria de fer reflexionar sobre la immensa força que tenim. «Quan convé, seguem cadenes», diu l'himne del Principat. Doncs bé, les cadenes d'avui són les empreses. Les empreses que menyspreen les nostres lleis i la nostra llengua, les empreses que ens volen consumidors obedients i muts, les empreses que es neguen a acceptar l'existència de la nació catalana. Contra elles, el govern no pot deixar sols els catalans. El ciutadà del carrer està disposat a contribuir a la normalització del país, però necessita veure els seus governants a la primera línia de combat, necessita veure

que no el deixaran sol quan vagin mal dades. Els catalans no volem un president assegut en una llotja, com si ja fóssim una nació independent; el volem al carrer, defensant els drets nacionals del seu poble.

Responsabilitat governamental

La campanya «Tu ets mestre» no ha estat gaire afortunada. Sense negar que hi poguéssim haver una certa

no es pot exigir a Catalunya; això la faria antipàtica i odiosa». La pregunta és: si la llengua catalana no es pot exigir a Catalunya, a quin lloc s'ha d'exigir? La llei és la llei, i, si té sancions, s'han d'aplicar; altrament, no és una llei. Ves per on, aquesta por de les institucions a exigir el compliment de les seves pròpies lleis, aquesta disfunció òptica fruit de la basarda que les porta a confondre la nació catalana amb una llar d'in-

bona fe en la idea inicial, és evident que constituïa un parany. Un govern no pot demanar als ciutadans que facin allò que ell no és capaç de fer, un govern no pot traspasar a la ciutadania les responsabilitats que ell no es veu amb cor d'assumir. Entre altres coses, perquè tot govern democràtic és un gestor contractat per la ciutadania perquè resolgui els seus problemes, i un gestor que no es veu amb cor de resoldre'ls no és un bon gestor. Per això, aquest gestor ha perdut deu escons en les últimes eleccions, perquè mentre ens demanava que parléssim en català, ens deixava legislativament desemparrats. Mentre ens deia «Tu ets mestre», persones com la mestra Helena Bosch, l'actor Joel Joan i les senyores Carme Bassas i Maria Vila eren expulsades de l'Acadèmia Centre Català Comercial, del restaurant Il Corsaro i del restaurant Bilbao-Berria de Barcelona, respectivament, per parlar en català. Quatre persones expulsades per parlar la seva llengua al seu país! El fet és gravíssim, però encara ho és més la indefensió que van sentir quan van descobrir que la Llei de política lingüística era purament ornamental. És a dir, que les sancions estipulades per la llei no s'aplicaven, perquè, ja ho sabem, «la llengua catalana

fants, ha deixat la llengua a mercè de la bona voluntat de la gent. I per això som on som: en un país en el qual l'exercici de la llengua pròpia no és un fet natural sinó un feixuc, desesperant i pertorbador acte d'afirmació nacional.

«I aleshores què?», es demanarà el lector amb ganes d'invertir aquest procés autodestructiu. Per començar, hem de prendre consciència que som víctimes d'una llarga, obstinada i meticulosa estratègia per a fer-nos desaparèixer. Les desacomplexades mesures per a esquarterar la llengua al País Valencià en són una mostra febaent. Però també tenen el mateix objectiu les que porta a terme el govern de les Illes, denunciades pel Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de les Illes Balears, en el sentit que hi ha «una clara voluntat de presentar el procés de normalització lingüística com un factor negatiu». No sols ha estat clausurada Som Ràdio, l'única emissora que hi emetia en català, i s'ha rebaixat l'exigència de coneixements de llengua catalana per a ocupar places a l'Administració, sinó que també s'està utilitzant l'argument fal·laç del bilingüisme per a recuperar els espais que el català, en qualitat de llengua pròpia, havia reconquerit. Per acabar-

3. Víctor Castells, *Idioma i refermament nacional*, *Llengua Nacional*, núm. 46.

ho d'adobar, Andorra, *l'alter ego* nacional de molts catalans, ha signat un conveni educatiu amb Espanya en virtut del qual la llengua catalana serà relegada a assignatura optativa en els centres educatius del petit Estat independent. I pensar que encara hi ha catalans que esperen una ajuda lingüística d'Andorra!

Català: llengua oficial única

Hi ha, repeteixo, un pla per a fer-nos desaparèixer. Un pla que s'està consumant a la Catalunya del Nord i als municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona i que, a passos de gegant, es va estenent als llocs fins ara més impermeables dels Països Catalans. N'hi ha prou d'entrar en una botiga de mobles, de roba, de cotxes o d'electrodomèstics, o remenar els prestatges d'un adroguer, d'una farmàcia, d'una perfumeria o d'una ferreteria, per veure que la situació de la llengua catalana és exactament la mateixa que la que hi havia durant el franquisme. Exactament la mateixa! D'això, alguns en diuen *política lingüística*.

Doncs bé, malgrat el valuós temps perdut, malgrat el tremolor de certes cames, encara som a temps de capgirar la situació. Cal exigir a la Generalitat que assumeixi les responsabilitats

que li han estat conferides com a govern nacional de Catalunya i que actuï en conseqüència. La llengua catalana no pot ser una llengua optativa, la salvaguarda de la qual depengui de les actituds individuals. La llengua catalana, com a llengua pròpia del país, ha de tenir a Catalunya el mateix rang que té a Espanya la llengua espanyola, o a França la francesa. L'acceptació d'un rol diferent d'aquest suposa l'acceptació d'una inferioritat que no s'adiu gens amb el títol de nació que tan lleugerament ens atorguem en la intimitat. Llevat, és clar, que siguem una nació a les palpentes, una nació que no s'estima, que se sent més de gust instal·lada en l'autoplany que en l'amor propi.

L'augment espectacular que ha experimentat el vot independentista en les darreres eleccions al Principat ens indica que estem erradicant el fantasma de la por, que el jovent està desactivant el mecanisme que mantenia paralitzades les generacions precedents i negant-se a acceptar la resignació com a programa de futur. En un món dominat per les noves tecnologies i abocat a la globalització, és important que interrioritzem com a veritat sociolingüística que la llengua catalana només sobreviurà en el seu domini en qualitat

de llengua oficial única. Tota via allunyada d'aquest objectiu està condemnada al fracàs. ¿No ens hem preguntat mai per què l'anglès, tot i el seu rang de llengua internacional d'obligat coneixement, no és cooficial a Espanya o a França? Si la cooficialitat no suposa la mort de la llengua feble, per què no la veiem institucionalitzada en els països del nostre entorn europeu? De què tenen por? ¿De la mort, potser? Sembla que sí. Sembla que tot i ser llengües amb Estat, és a dir, blindades per dotzenes de disposicions, se senten prou insegures davant la força de l'anglès per a no caure en el parany d'una cooficialitat que seria letal per als seus interessos.

Nosaltres, en canvi, tot i estar mancats dels atributs d'un Estat i de lleis protectores, ens mostrem indiferents davant la cooficialitat de l'espanyol a casa nostra. Com si l'espanyol no constituís cap amenaça per a la supervivència del català. Doncs, la constitueix!, i, si no volem esdevenir còmplices de la nostra pròpia mort, hauríem de començar a sentar les bases del procés que ha de dur Catalunya a l'exercici de la plena sobirania. No hi ha al món cap altre estatus que garanteixi el dret a la vida dels pobles i de les llengües. ←

Trias, néts de Joaquim, SA

TOTA LA VIDA FENT GALETES

Ctra. de Sils, 36
17430 Santa Coloma de Farners

Tel. 972 841213

Fax. 972 842414

www.triasbiscuits.com

e-mail: trias@triasbiscuits.com